

RAGNAR JÓNASSON

TUHKAYÖ

TAMMI ARI THOR 2

ARI THOR -SARJASSA ILMESTYNYT:

Lumisokea (2010, suom. 2022)

Tuhkayö (2011, suom. 2023)

HULDA-SARJA

Pimeys (2015, suom. 2021)

Saari (2016, suom. 2021)

Sumu (2017, suom. 2022)

RAGNAR JÓNASSON

TUHKAYÖ

Englanninkielisestä laitoksesta suomentanut
Antti Saarilahti

tammi

80 VUOTTA

HELSINKI

Jón Guðmundsson Oppineen runon suomentanut Maija Saarilahti

Original title in English: *Blackout*

English language translation copyright © Quentin Bates 2016

Islanninkielinen alkuteos *Myrknætti* ilmestyi 2011.

Copyright © Ragnar Jónasson, 2011.

Published by agreement with Copenhagen Literary Agency ApS,
Copenhagen.

Suomenkielinen laitos © Tammi ja Antti Saarilahti 2023

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Painettu EU:ssa

ISBN 978-952-04-4170-8

Äidille ja isälle

Kirjailijan huomautus

Erityiskiitokset rikostutkija Eiríkur Rafn Rafnssonille, syyttäjä Hulda María Stefánsdóttirille, tohtori Helgi Ellert Jóhannssonille ja tohtori Jón Gunnlaugur Jónassonille. Kirjailija kantaa vastuun mahdollisista virheistä, jotka ovat jääneet tämän kirjan lopulliseen versioon.

Lainaus Jón Guðmundsson Oppineen runosta on teoksesta *Fjölmóður – ævidrápa Jóns lærða Guðmundssonar*, johon Páll Eggert Ólason on kirjoittanut johdannon ja alaviitteet.

Tiedot tulivuorenpurkausten historiallisista vaikutuksista Siglufjörðurissa ovat peräisin teoksesta *Siglfirskur annáll* (1998), jonka on kirjoittanut isoisäni Þ. Ragnar Jónasson.

*Anna pimeimmän yön väistyä
ajan virtaan,
kun kohtalot arvotaan, kestä vaiti
koettelemusten taakka
Jumalan lahjana,
Hänen valvovain silmäinsä alla.*

JÓN GUÐMUNDSSON OPPINUT (1574–1658),
RUNOSTA FJÖLMÓÐUR

ENSIMMÄINEN OSA

1. PÄIVÄ

KESÄ

1

How do you like Iceland?

No, ei hän ollut tullut Islantiin ainakaan tämän takia.

Päivä alkoi hyvin, kaunis kesäkuun päivä sarasti. Aamun ja illan välillä ei tosin ollut suurtakaan eroa tähän aikaan vuodesta, kun aurinko paistoi kirkkaana kellon ympäri ja loisti sokaisevaa valoaan kaikkialle, minne katse kääntyi.

Evan Fein oli odottanut kauan matkaa tälle asutun maailman laidalla sijaitsevalle saarelle. Ja siinä hän nyt oli: ohiolainen taidehistorian opiskelija ensi vierailullaan Islannissa. Luonto oli koonnut voimansa ja antanut islantilaisille kaksi tulivuorenpurkausta lyhyen ajan sisällä, ikään kuin vielä pahentaakseen talousromahduksen aiheuttamia murheita. Vulkaaninen toiminta näytti tosin laantuneen toistaiseksi, eikä Evan ollut aivan ehtinyt näkemään tapahtumia.

Hän oli viettänyt Islannissa jo muutaman päivän, aloittanut katselemalla Reykjavikin nähtävyyksiä ja turistikkoja. Sitten hän oli vuokrannut auton ja lähtenyt pohjoiseen. Yövyttyään leirintäalueella Blönduósissa hän

oli jatkanut aikaisin matkaa ja ottanut suunnaksi Skagafjörðurin. Autossa soi hänen ostamansa CD, jolla oli vanhoja islantilaisia iskelmiä, ja Evan nautti musiikista ymmärtämättä sanaakaan. Hän piti itseään jonkinmoisena maailmanmatkaajana, joka näki vaivaa tutustuakseen kohdemaan kulttuuriin, ja oli siitä ylpeä.

Hän ajoi mutkittelevaa Þverárfjallveguria mutta kääntyi sivutielle ennen saapumistaan Sauðárkrókurin kaupunkiin niemimaan vastalaidalla. Hän halusi käydä katsomassa Grettislaugia, ikivanhaa kivilaatoitettua kuumaa lähdettä, jonka hän tiesi olevan jossain lähistöllä rannan tuntumassa.

Matkanteko urautunutta tietä pitkin oli hidasta, ja Evan mielti, oliko lähteen etsiminen ajanhukkaa. Häntä kuitenkin houkutti päästä höyryävään veteen rentoutumaan ja nauttimaan kauniista maisemista ja rauhallisesta aamusta. Hän körötteli etanan vauhtia lampaiden antaessa tietä, mutta kuumaa lähdettä ei vain löytynyt. Evan alkoi pohtia, oliko hän ajanut risteyksestä ohi, ja hidasti jokaisen maatilän portin kohdalla yrittäen päätellä, oliko sisäänkäynti lähteelle jossain piilossa – kenties maatilän toisella puolella tai jonkin pienen maalaistien päässä. Oliko hän ajanut liian pitkälle?

Lopulta hän näki komean talon, joka lähemmin tarkasteltuna näytti puolitekoiselta. Se oli melko lähellä tietä, ja sen eteen oli pysäköity pieni harmaa pakettiauto. Evan ajoi pientareelle ja pysäytti auton. Sitten hän hätkähti.

Pakettiauton kuljettaja, kenties talon omistaja, makasi maassa talon lähellä. Liikkumatta. Tajuttomana? Evan irrotti turvavyön ja avasi oven sammuttamatta moottoria. Ikivihreät soivat edelleen auton särisevistä kaiuttimista ja saivat tilanteen tuntumaan lähes epätodelliselta.

Evan pyrähti juoksuun mutta hidasti vauhtia lähemmäs päästyään.

Maassa makaava ihminen oli kuollut. Siitä ei jäänyt epäilystäkään. Ruumiinrakenteesta ja lyhyistä hiuksista päätellen hänen täytyi olla mies. Kasvoja oli kuitenkin mahdotonta tunnistaa, sillä ne olivat yltä päältä veren peitossa.

Siinä, missä oli joskus ollut silmä, oli nyt pelkkä tyhjä kuoppa.

Evan haukkoi henkeä ja tuijotti turtana edessään makaavaa ruumista. Hän hapuili puhelintaan islantilaisten iskelmien soidessa taustalla kuin riitasointuina.

Hän käännähti äkkiä ympäri varmistaakseen, ettei hyökkääjä ollut hänen takanaan.

Ei mitään. Paikalla oli Evanin lisäksi vain vainaja.

Ruumiin vieressä oli veren tahrима lankunpätkä. Aseko?

Evan yökkäsi ja yritti tukahduttaa mieleensä tulvivat ajatukset.

Mieti. Rauhoitu.

Hän istahti niitylle talon edessä ja näppäili puhelimeen hätänumeron ajatellen kuumeisesti, että olisi pitänyt valita jokin toinen lomakohde.

Islanti on turvallisimpia paikkoja koko maailmassa, oli matkaoppaassa lukenut.

Evanin katse poukkoili sinne tänne. Kesäauringon lempeä hehku valaisi vehreät niityt ja kaukana siintävät upeat vuoret, valonsäteet kimmelsivät syrjäisen vuonon kirkkaansinisissä vesissä ja suurenmoisissa saarissa.

Ei ole enää, hän ajatteli, kun puhelu yhdistyi.

Ei enää.

2

Ísrún heräsi makuuhuoneen avoimesta ikkunasta sisään harhailleen kärpäsen surinaan, katsoi kelloa ja kirosi tajutessaan, kuinka aikaista vielä oli. Hän haukotteli ja venytteli. Hieman lisää unta ei olisi ollut pahitteeksi, sillä työvuoro uutistoimituksessa alkaisi vasta puoli kymmeneltä. Hän nousi kyynärpäidensä varaan ja katseli ikkunasta yhteisöpuutarhan korkeita puita ja tien toisella puolella olevaa kerrostaloa. Luvassa näytti olevan yksitoikkoinen päivä. Purkaus oli laantunut toistaiseksi, ja nyt kun kesä oli tullut, kaupunki oli vaiennut. Kuten työkin. Edellispäivänä hän oli käynyt kuvaajan kanssa kesäfestivaalilla, eikä hänellä ollut nyt muuta tehtävää kuin koota kevyttä täytemateriaalia, joka sopisi iltautusten loppukevennykseksi. Todenkokoisesti sitä ei edes näytettäisi, koska tyhjänpäiväisen materiaalin tilalle ilmaantui yleensä jotain järkevämpää.

Ísrún oli ollut samassa uutistoimituksessa jo kymmenen vuotta, vaikkakin katkonaisesti. Hän oli aloittanut freelancerina heti lukioista valmistuttuaan ja jatkanut

toimittajan töitä myös psykologian opintojensa aikana. Kokeiltuaan työtä terveydenhoitoalalla pariinkin ottee- seen hän oli huomannut kaipaavansa uutistoimituksen vilskettä ja päätenyt tekemään juttukeikkoja silloinkin kun suoritti maisterintutkintoa Tanskassa ja työskenteli sairaalassa Akureyrissa. Mutta puolitoista vuotta sitten hän oli irtisanoutunut sairaalasta, palannut Reykjavikiin ja hakenut jälleen vanhaan työhönsä uutistoimituksessa.

Monet hänen vanhoista kollegoistaan olivat siirtyneet muualle, ja tilalla oli uusia kasvoja, mutta osa tiimin tukipilareista oli yhä siellä. Kun hän oli vuosia sitten ensi kerran hakenut työtä tv-uutistoimituksesta, hän ei ollut tosissaan odottanut saavansa sitä. Hän oli ajatellut, että arpi kasvoissa olisi varmasti estänyt kameran edessä työskentelyn, mutta hän läpäisi valintaprosessin ongelmitta, eikä arpi ollut osoittautunut hidasteeksi uralla. Ísrún sively poskeaan. Arvesta oli tullut osa hänen kasvopirteitään, niin tuttu se oli – hän oli saanut sen muutaman kuukauden ikäisenä, kun iäkäs sukulainen oli vahingossa kaatanut kuumaa kahvia hänen päälleen. Toinen poski oli rumentunut pysyvästi, ja vaikka meikki peitti arven osittain, sitä oli mahdotonta olla huomaamatta. Mutta voi olla, että juuri sen takia hän oli hakenut työtä televisiossa niin määrätietoisesti: se oli tilaisuus näyttää maailmalle, tai ainakin islantilaiselle yleisölle, että sellainen ei häntä pysäyttäisi.

Ísrún nousi istumaan sängyssä ja katseli tyytyväisenä ympärilleen tilavassa, hillitysti sisustetussa huoneessa. Yksin asuminen sopi hänelle. Hän oli ollut sinkkuna kaksi vuotta – pisin aika, jonka hän oli ollut ilman vakavaa suhdetta. Muutto Tanskaan muutaman vuoden opintojen takia oli päättänyt jutun edellisen poikaystävän kanssa. Vaikka

he olivat olleet yhdessä viisi vuotta, mies ei ollut halunnut muuttaa Ísrúnin mukana eikä odottaa hänen paluutaan. *No jaa*, hän oli ajatellut. *Se on hänen ongelmansa*.

Yllätyksekseen hän oli huomannut, että televisiotyö oli palkitsevampaa kuin psykologia, vaikka opinnoista oli hyötyä myös uutistyoissa. Toimittajana hän pääsi kokemaan uusia asioita päivittäin ja juttelemaan mielenkiintoisten ihmisten kanssa, ja välillä hänen tielleen osui isompiakin juttuja. Sellaisista päivistä hän piti eniten. Määräaikaisten aiheuttamasta jatkuvasta stressistä hän ei niinkään nauttinut, vaikka pieni paine saattoi olla kouttavaakin. Työvuorot olivat toistuvasti alimiehitettyjä, joten juttujen saaminen valmiiksi päivän loppuun mennessä oli usein yhtä taistelua. Oli harvinaista herkkua saada työstä juttua ajan kanssa tai tehdä tutkivaa journalismia.

Ísrún sulki silmänsä ja yritti nukahtaa uudelleen. Kärpänen kuitenkin jatkoi raivostuttavaa pörinänsä huoneessa, ja lopulta Ísrún räpäytti silmänsä auki.

Hän päätti hyödyntää aikaisen herätyksen ja oli jo muutaman minuutin kuluttua jalkakäytävällä lenkkeilyvaatteissa.

Vetäessään syvään henkeä hän huomasi, että aamuilmasta puuttui sen tavallinen raikkaus. Siinä häivä happamat jäänteet keväällä tapahtuneesta tulivuorenpurkauksesta, jossa tuhkaa oli tuprunnut Eyjafjallajökullin jäätiköltä Etelä-Islannista niin että puolet planeetan lentoliikenteestä oli keskeytynyt. Ei ihme, että kärpänen oli hakeutunut sisälle. Purkaus oli kuljettanut kaupunkiin tuhkaa kuukausitolkulla, vaikka tulivuori oli melko kaukana. Se vaikutti jokaiseen – ärsytti silmiä ja vaikeutti hengitystä. Pahimpina päivinä suositeltiin, että astmaa-

tikot ja muut hengitystiesairauksista kärsivät jäisivät sisätiloihin. Purkaus oli jo päättynyt ja tuhkaa oli ilmassa enää murto-osa aikaisemmasta, mutta pelkona oli, että seisminen toiminta laukaisisi purkauksen toisessa hurjassa tulivuoressa, Katlassa, vielä tuhoisammin seurauksin.

Ísrún asui pienessä kerrostalokaksiossa lähellä Islannin yliopistoa, ja hänellä oli tapana aina tilaisuuden tullen käydä juoksulenkeillä merenrannalla, mieluiten aamuisin ennen kuin piti vaihtaa työvaatteet ylle ja lähteä tv-aseman toimistoon. Hän oli päättänyt, että tulivuoren päästöt eivät häntä pysäyttäisi. Juostessaan hän mietti tulevaa päivää, joka olisi arvatenkin varsin yllätyksetön.

Vanha punainen autonrämä, joka oli ollut perheessä vuosikaudet ja periytynyt isältä tyttarelle Ísrúnin täytettyä kaksikymmentä, vei hänet edelleen ajoissa töihin. Se oli käytännössä antiikkia mutta toimitti tehtävänsä. Liikennettä oli vähän, ja yksi uutistoimitustyön eduista olikin se, ettei vuoroon tarvinnut saapua ennen puolta kymmentä. Siihen mennessä aamuruuhka oli jo päättynyt. Toisaalta kun hän vihdoinkin pääsi kotiin iltautusten ja niitä seuraavan kokouksen jälkeen, ilta oli usein jo pitkällä. Siinä tapauksessa oli oikeastaan parempi työstää vielä myöhäisillan uutisia, jolloin ilta olisi menetetty mutta seuraavana päivänä ei tarvitsisi tulla töihin ennen puoltapäivää. Kokonainen aamupäivä oli helpompi käyttää hyödyllisesti.

Hemmetti. Hän oli unohtanut, että tänään ja huomenna vuoropäällikkönä olisi Ívar. Heidän välinsä olivat kireät, melkein vihamieliset. Ívar oli saapunut toimitukseen kaksi vuotta aiemmin, kun Ísrún vielä yritti luoda uraa psykologina. Mies kuvitteli olevansa isokin tekijä, koska hänet oli napattu kilpailevalta tv-asemalta; ja vaikka Ísrún

oli enemmänkin kuin todistanut taitonsa kuluneiden puolentoista vuoden aikana, Ívar piti häntä yhä aloittelijana. Ísrúnille ei ilmeisesti voinut uskoa mitään vakavaa työtä, ja hän tiesi, ettei hänellä ollut tarpeeksi sisua pamauttaa nyrkkiä pöytään ja puolustautua. Muutama vuosi sitten hän olisi ehkä tehnytkin niin, mutta se oli silloin.

*

Ísrún meni kokoushuoneeseen ja kävi istumaan. Ívar istui pöydän päässä edessään muistikirja, joka oli aina hänen kätensä ulottuvilla, sekä paperipino – lehdistötiedotteita, jotka päätyisivät joko toimittajalle tai roskakoriin.

”Ísrún, saitko koottua mitään siitä kesäfestivaalista?”

Kuulostiko huomautus hieman alentuvalta? Päätyivätkö helpot jutut aina Ísrúnille? Vai oliko hän vain tarpeettoman epäluuloinen?

”En vielä. Teen sen tänään niin että juttu ehtii iltautuusiin. Kaksi minuuttia?”

”Enintään puolitoista.”

Kollegat olivat kerääntyneet verkalleen pöydän ääreen, ja aamun uutispalaveri oli virallisesti alkanut.

”Huomasiko kukaan ilmansaasteita tänä aamuna?” kysyi Kormákur, joka nojautui tuolillaan taaksepäin ja pureksi lyijykynäänsä. Häntä kutsuttiin yleensä Kommiksi, lähinnä siksi, että kaikki tiesivät kuinka paljon hän lempinimeään inhosi.

”Joo. Tuuli kuulemma puhaltaa tännepäin purkauksessa syntynyttä tulivuoren tuhkaa”, Ívar vastasi.

”Luulin, että purkaus on jo päätynyt”, Kormákur sanoi ja virnisti sitten. ”Eiköhän siitä saada puristettua vielä yksi juttu.”

”Ísrún, voitko hoitaa? Kirjoita jotain, missä on vähän pahaenteisyyttä. Purkaus palaa Reykjavíkiin, jotain selaista?” Ívar sanoi ja hymyili.

Alentuvainen idiootti, Ísrún ajatteli mulkoillen muistikirjaansa.

”Katsotaanpa sitten vakavampia juttuja”, Ívar jatkoi.

Niinpä niin, Ísrún ajatteli nostaen kulmiaan ärtyneesti.

”Pohjoisessa on kuulemma löytynyt ruumis. Jossain Sauðárkrókurin lähellä, rakennustyömaan tuntumassa. Mitään ei vielä ole vahvistettu. Kommi, hoidatko tämän? Tästä tulee ehdottomasti illan ykkösjuttu, paitsi jos saadaan uusi tulivuorenpurkaus.”

Kormákur nyökkäsi. ”Ryhdyn heti hommiin.”

Näytti siltä, että uutispäivään olikin tullut säpinää... osalle porukasta.

3

Ari Thor Arasonia hämmästytti, kuinka pitkäksi aikaa hän oli jäänyt Siglufjörðurin poliisiin. Lähes kaksi vuotta oli kulunut siitä, kun hän oli teologian opinnot keskeytettyään valmistunut poliisikoulusta ja muuttanut pohjoiseen.

Ensimmäinen talvi pohjoisessa oli ollut yhtä helvettiä: lunta oli pyryttänyt niin että hän oli luullut tukehtuvansa. Mutta kun jäinen pimeys oli väistynyt ja tilalle oli tullut lämpimiä aurinkoisia päiviä, hän oli piristynyt ja nähnyt uuden kotinsa uusin silmin. Ja nyt hän oli kestänyt jo toisenkin talven. Eristyneisyys ja pimeys ahdistivat häntä edelleen, mutta kaikkeen tottui, ja hän oli oppinut jopa nauttimaan kylää ympäröivien vuorten jäisestä loistosta ja ensilumen laskeutumisesta rannikkoa täplittävien värikkäiden talojen päälle. Silti häntä huojensi edelleen, kun aurinko näytti vihdoin kasvonsa lymyilytään vuorten takana koko talven. Kesäkuu oli alkanut ja lämpimiä päiviä oli jo ollut jokunen, vaikka ne tulivat tietenkin hieman myöhemmin kuin etelämpänä. Joskus aurinko

**KIRKAS KESÄYÖ PIILOSSA
HARMAAN USVAN TAKANA.
NÄKY KUIN SUORAAN HELVETISTÄ.
TÄNÄ YÖNÄ REYKJAVÍKISSA ON
SYNKKÄÄ JA PIMEÄÄ.**

Islannin kärkitrilleristi Ragnar Jónassonin
Tuhkayö on vangitseva mysteeri murha-
tutkimuksesta keskellä tulivuorenpurkausta.
Tutkimuksia johtaa Ari Thor, joka on juuri
tehnyt elämänsä suurimman virheen.

www.tammi.fi

84.2

ISBN 978-952-04-4170-8

KANSIKUVA: JOSHUA FULLER / UNSPLASH

KANSI: EEVALIINA RUSANEN